

// ENTREVISTA





## JOAN FRANCESC MIRA

ENTREVISTA DE CARLES FENOLLOSA  
IL·LUSTRACIONS DE MARIA CARBALLO



*«Com més es consolida  
el valencià com a llengua de cultura,  
més s'escampa el castellà com a  
llengua de comunicació habitual»*

*«El lector en català al País Valencià  
és encara una espècie exòtica»*

Si hi posàrem les etiquetes necessàries, diríem que és novel·lista, assagista i traductor de clàssics. Però ens quedariem inevitablement, tràgicament, curts. Joan Francesc Mira (València, 1939) és a hores d'ara, senzillament, una de les grans figures de la nostra literatura. I no n'hi ha tantes. Acumula una obra àmplia i diversa, obligada en certa manera pel seu temps i pel seu país: de la narrativa a l'article de premsa. Sempre alerta. Lúcid, metòdic, categòric, hi ha qui diu i repeteix que tindria el Nobel si haguera decidit escriure en una altra llengua. Ell, de segur, ho negaria categòricament amb algun colpet a la taula, com els que reitera durant la conversa que compartim sobre el passat, el present i el futur de la literatura i de la llengua. I també, clar, d'una literatura i d'una llengua.

*Ha escrit tot el que volia?*

No, però no crec que hi haja cap escriptor que puga dir que ho haja fet, ni tampoc que ho haja fet tan bé com volia. Això forma part de les professions de caràcter creatiu: pintors, escultors, músics... vivim amb un punt de vanitat i de vegades d'orgull —sense el qual potser no tindriem l'estímul de continuar—, per definició sempre insatisfet. És part de l'ofici. Sempre et queden al cap coses que no has sabut o no has pogut traure, doncs. I te'n quedaran. No sé el temps que em queda, he acabat de passar allò que es diu l'adolescència (*riu*), però estic absolutament segur que no faré tot allò que hauria volgut. Tot i això, tinc alguns projectes al cap.

*No serà un d'aquells escriptors que un dia s'alça i «penja la ploma», doncs.*

En absolut! I encara em queden coses per dir. Ara, no em preocupa obsessivament si escriuré encara molt o poc, després de la muntanya de papers que he escrit ja: massa i tot! De vegades pense que hi haurà prou amb sintetitzar, recollir o rematar part del que ja he fet o ha quedat a mig fer, i amb algun projecte específic més. També tinc dret a relaxar-me a aquestes altures.

*Quin ha sigut el seu mètode?*

Cada escriptor té la seua manera de traure el que porta dins. En el meu cas, si es tracta d'una obra de tipus assagístic, puc organitzar-me una espècie de guió, un programa de materials i d'exposició d'idees... però, si és narrativa, és diferent. Tot i que fins que no veig clar per on he d'anar no em pose a escriure, tampoc cal que tinga absolutament clares totes les escenes, personatges, etc. Hi ha hagut treballs que sí que m'han demanat més sistematització perquè no hi havia alternativa: *Borja Papa*, per exemple, perquè tenia un contingut històric i cultural molt específic. Més enllà de la documentació, vaig haver de fer un muntatge on encaixara tot. Em costà quatre o cinc anys. Però aquest és un cas concret. L'important, en tot cas, no és el mètode, sinó el resultat.

*Els resultats han sigut diversos, des de la novel·la fins l'assaig, passant per la traducció. Per què?*

La meua obra no només és conseqüència de la meua trajectòria professional —prou atípica—, sinó també del país i del temps que m'ha tocat viure. Aquesta és la causa de la seua diversitat. En un país que haguera tingut resolts els problemes diguem-ne fonamentals, d'autovisió, d'identitat pròpia, de llengua, de poder dir qui o què són..., en un país així, doncs, potser no me n'hauria preocupat. O en un país que haguera tingut una evolució diferent en la producció acadèmica de tot tipus, segurament m'hauria dedicat a una matèria o a una i mitja: a la filologia grega, per exemple, que m'ha donat de menjar però que ha sigut més afició que professió, o només a l'antropologia social i cultural, o només a la narrativa... Però m'ha tocat, per desgràcia, una altra cosa. El moment en què vaig prendre consciència d'això, als anys seixanta, vaig pensar: «què hem fet, en aquest país? què cal fer?». No vaig ser l'únic. La meua generació, per exemple, ha sigut la primera d'historiadors seriosos —i jo no ho sóc—, la que va produir el primer i últim Congrés d'Història del País Valencià. I el mateix cas es dona en producció literària: què s'havia fet en narrativa contemporània seriosa fins els anys 1970? Pràcticament res. I com això tantes altres coses: estudis de sociologia, d'economia, o d'una matèria com l'antropologia social, que ningú sabia què era. No és cosa meua, et podria fer un llistat de quinze o vint persones que ens vam veure en la tessitura de crear una estructura de producció cultural que no existia, no partint de zero, però quasi. En la generació anterior, la de Fuster, hi havia només dos o tres noms de pes, que vivien mig aïllats professionalment: el mateix Fuster en assaig, Estellés en poesia i Sanchis Guarner en filologia. I gràcies a ells, clar, vam eixir uns altres.

*Ha comentat el dèficit de narrativa en valencià al País Valencià fins als anys 1970. Era pràcticament zero, sí.*

*En 1974 publica el seu primer recull de contes, Els cucs de seda.*

No només *Els cucs de seda*, també *Un estudi d'antropologia social al País Valencià* i el meu primer article de premsa, en aquells mesos que en diguérem «la

primavera de ‘Las Provincias’», amb el senyor V. A. Estellés de cap de redacció i la senyora María Consuelo Reyna passant per una temporada en què va creure que era molt demòcrata i molt moderna. Tot el mateix any, és curiós.

*Vosté ja en tenia trenta-quatre.*

Vaig ser molt conscient que per a dedicar-me a tot allò necessitava un temps d’aprenentatge, no solament en ciències socials, sinó d’adquirir un sentit de la continuïtat en l’ús de la llengua culta, en la història de la literatura, en poques paraules: un solatge de lectures en català. En castellà ja el tenia: en ma casa, de xicotet, llegia barbaritats, *El Quijote* o Calderón de la Barca amb onze o dotze anys, posem per cas, d’aquella col·lecció de *Clásicos castellanos* que teníem. En català no havia llegit res fins els vint-i-un o vint-i-dos anys i, senzillament, no podia escriure encara perquè no en sabia: em calia llegir molta literatura, catalana i de la resta del món. Necessitava aquesta formació bàsica. En ciències socials, el mateix. Vaig passar per Oxford, em van orientar i vaig començar a col·laborar en estudis internacionals. Vaig adquirir tota una base. Foren deu anys per a tenir uns fonaments i posar-me a treballar. Hi ha qui no ho fa així i els inspira l’Esperit Sant, però la majoria no. Quants dels qui van publicar obres de narrativa al mateix temps que jo als anys setanta han continuat fent-ho?

*Escrigué narrativa per militància?*

No, la literatura és una altra cosa. Per què ho vaig fer? Ni jo mateix ho sé. No té una fàcil explicació, afortunadament, ja que es tracta d’aquesta dimensió d’expressió amb component estètic, artístic. Perquè o la literatura és un art o no val la pena, ha de tenir aquest component d’estètica, que en grec (*aisthesis*) vol dir ‘sensació’, ‘visió’, ‘percepció’. És per això que en una obra narrativa no m’interessa el tema, m’interessa *com* està escrita. Em passa el mateix amb la pintura: no m’interessa una senyora llegint una carta davant d’una finestra, però et poses davant de *Jove llegint una carta davant d’una finestra* de Vermeer i et pots morir..



*El seu amic Jaume Cabré diu que un autor és el seu estil.*

Exactament, l'estil, la literatura com a art. Perquè quan algú diu «jo faig novel·la denúncia», jo li diria: per a fer això fes un pamflet o vés a una manifestació.

*El seu estil era més dubitatiu a les primeres obres, però més avant madura, es fa més genuí i identificable. Com el definiria?*

És perceptible, realment? Seria normal: amb els anys, efectivament, *madures!* Jo et diria que tinc un objectiu genèric que no és exactament igual en l'escriptura assagística que en la narrativa: la diafanitat. Vull que allò que dic siga clar i això significa que el llenguatge no ha de ser rebuscat, artificios ni retorçut. Hi ha qui confon la cosa abstrusa o barroca amb la qualitat, inclosos alguns conegudíssims escriptors i columnistes valencians que viuen a Madrid. Jo no sóc efectista ni faig pirotècnies. D'altra banda, també m'agrada molt que la combinació d'adjectius, substantius i adverbis diga realment el que vol dir: precisió en el lèxic. I, finalment, el més important: claredat en la sintaxi, encara que el període siga molt llarg. Mira Proust o Claude Simon, si no, que després de moltes subordinades arriben al verb principal tranquil·lament, sense forçar-ho, com les ones de la mar, amb una sintaxi ondulatòria, que dic jo. No et perds. Quan sent que jo ho he aconseguit, em provoca molta satisfacció, perquè el més complicat per a mi és que el llenguatge semble fàcil. La simplicitat és difícil.

*Com l'aconsegueix?*

El meu dogma de fe és que la llengua escrita és un reflex de la llengua oral, un derivat. El que intente, per tant, és que les meues ratlles, llegides, sonen bé, com una expressió oral normal. Sempre recorde que fins l'època de sant Agustí, al segle IV o V després de Crist, ningú llegia en silenci, de vista. Per una raó: perquè l'escriptura dels manuscrits, tant la dels grecs com la dels llatins, era completament seguida: no hi havia cap signe gràfic, ni punts, ni comes, ni majúscules. El lector només s'assabentava de què llegia a través de la boca, reproduint oralment allò que estava escrit. L'anècdota és coneguda: diuen que Agustí d'Hipona, jove estudiant a Milà, entrà a la cambra de l'arquebisbe de la ciutat, sant Ambrosi, i se'l trobà llegint en silenci. Es quedà tot espantat i



exclamà: «però com és possible?». És la primera referència d'una persona que llegia només amb els ulls, sense passar per la boca. El llenguatge escrit era un llenguatge parlat, l'escriptura servia només per a fixar la paraula. A mi, en el fons, el que m'agradaria, en segons quins textos meus, és que el lector els llegira en veu alta. Jo me'ls llegesc sovint.

*De fet, hi ha fragments d'El desig dels dies en què el narrador diu que ho està enregistrant tot en una gravadora.*

(*Riu*) Aquell llibre fou una bogeria, un disbarat. Feia poc que havia tornat dels Estats Units, de la Universitat de Princeton, en un moment en què estava en la rampa de llançament a una carrera acadèmica en el món de l'antropologia a escala internacional. Però havia decidit tornar a casa, supose que per una forma de patriotisme, i foren uns anys diguem-ne de sacrifici pel país: de la creació del Museu Valencià d'Etnologia, de la reorganització de l'Institut Alfons el Magnànim, de l'Institut Valencià de Sociologia i Antropologia Social... Llavors vaig tenir la sensació que tot el que havia passat la meua generació fins aquell punt tenia un sentit vital. Fórem els primers a escoltar i ballar rock a València, els que havíem llegit els existencialistes francesos, per exemple, i portàvem discos de Brassens i de Jacques Brel de París. Vaig pensar que tota aquella experiència valia la pena escriure-la. Però com? Amb una novel·la articulada o amb una obra semimitificada molt més visceral? Fou la segona opció, amb aquell personatge que era com un profeta. I sí, la manera de fer-ho fou la gravadora. Em vaig tancar en una casa davant de la mar, sol, amb l'aparell, whisky i cafè durant tres dies sencers. Després, ho vaig transcriure i ho vaig retocar una miqueta, massa poc,...i va quedar com va quedar. Però volia tancar aquella etapa.

*Fou un moment.*

Un moment, efectivament. Una expressió semimitificada de qui era aquella gent i de la nostra manera de viure.

*En canvi, en obres posteriors aposta pels antiherois com a personatges, com en la famosa «trilogia» o «sèrie de València».*

Aquelles tres novel·les, que contenen gran part del meu *missatge narratiu*, per dir-ho així, tenen com a protagonista un heroi invertit: el de *Purgatori* inspirat en la *Divina Comèdia*, el d'*El professor d'història*, en Faust, però especialment el primer de tots, el Jesús Oliver d'*Els treballs perduts*, que està inspirat en el mite d'Hèrcules, en la mitologia un heroi ordenador que neteja el món de tot allò que fa la vida civil impossible, monstres o criminals. Però Jesús, no cal dir-ho, no pot o no sap fer-ho, i en definitiva és una víctima. Són novel·les escrites amb allò que es diu una constricció espacial i temporal, amb una estructura determinada que fa referència a l'obra en la qual estan inspirades. La resta és expressió i llenguatge.

*Ha dit adés que no li importa el que ocorre en la història, però sí que importa la idea que hi ha darrere de les seues línies.*

Dit d'una altra manera: les meues històries podrien ser diferents, però expressarien el mateix.

*Hi ha també en la seua obra, i no només en la narrativa, un diàleg constant amb la història de la literatura i del pensament, amb referències intertextuals contínues.*

No té cap mèrit: m'ho he trobat amb el temps. Des del principi, he tingut una formació que m'ha donat la base d'aquests recursos, clàssica i compacta. Vaig estar tres anys d'estudis dins de la disciplina eclesiàstica, arran de la mort de mon pare, que em va impactar molt durament. Així, sobretot des dels quinze anys, estudiava filosofia, grec i llatí, però de manera *forta*: amb molta lectura i molta escriptura, una formació que ara és quasi impensable. I després, dos anys de filosofia a Roma. Abans, havia fet un batxillerat als Escolapis de València, que no té res a veure amb l'ensenyament mitjà actual: als dotze anys traduïem Cèsar tranquil·lament. Allò era una altra cosa. Per descomptat que érem només una minoria, però la gent que anava a instituts laics, com la meua dona, també tenia una formació semblant. La sensació d'erudició que donen de vegades les

meues novel·les, per tant, no és sinó fruit d'un bagatge que ja havia recollit prèviament pel camí, amb molta paciència.

*La literatura actual peca de tenir-ne poca?*

Ja he dit adés que vaig esperar deu anys com a mínim per a completar la meua base. Quan vaig fer les primeres provatures tenia més de trenta anys. Hi ha impaciència ara, sí. Sempre? A la curta pot tenir resultats, sí; ara bé, a la llarga... Aquesta és la història de la literatura, però, i és comprensible que hi haja una producció més treballada o amb més voluntat de solidesa i una altra més circumstancial. Compte amb això, perquè en una literatura normal, en un circuit literari normal, ha d'haver-hi una cosa i l'altra.

*Té aquest circuit literari normal, el valencià?*

És molt relatiu. El tenim, comparat amb èpoques anteriors. L'hem anat construint des dels anys seixanta fins a hui mateix. Ara, és molt més normal en el camp de la producció i en el de l'edició que en el de la difusió. Hi ha un volum de producció literària considerable però no tenim el públic que hi hauria d'haver en correspondència. El noranta i tants per cent de la població valenciana no llegeix literatura en català: sinó literatura espanyola o traduccions a l'espanyol. O no llegeix res.

*Això li crea frustració?*

Clar, vist el nivell actual de producció de qualitat... Tot i això, l'existència del públic és una qüestió molt més ideològica del que sembla. Per a tenir un públic has de posseir un volum de la població que considere d'entrada que la cosa normal és llegir literatura en la llengua pròpia. En aquest país, des de fa moltes generacions, això no ha existit. En qualsevol llibreria de València, Alcoi, Castelló... el noranta i tants per cent dels llibres està en castellà. L'altre dia una xica em va dir: «¿Usted es Joan Francesc Mira? Yo lo estudiaba en el bachiller...». Hem arribat a un punt en què els escriptors valencians estem en el currículum escolar, al mateix temps que som tan poc llegits.



REVISTA VALENCIANA DE FILOLOGIA / I (2017) p. 263-279  
ENTREVISTA A JOAN FRANCESC MIRA PER CARLES FENOLLOSA / 272

*Per què?*

Ideologia. Generació rere generació hem sigut ensenyats que la literatura és una cosa en castellà. La llengua de lectura normal, ens han dit, és el castellà. Això es transmet quan llegeixes la premsa o poses la televisió, i és molt difícil de combatre. Els valencians tampoc tenim generacions anteriors que hagen passat per un moment en què també fóra normal el consum de literatura en català, com sí que ha passat a Catalunya, sobretot a l'àrea central. Allà, des de principis del segle xx fins a la Guerra Civil era molt normal que hi haguera llibres, revistes, diaris en català a les cases. Hi ha hagut gent que s'ha criat amb uns pares que ja havien llegit en català. I així i tot a hores d'ara és minoritari, compte; però a Catalunya el català no és una cosa curiosa. En canvi, el lector en català al País Valencià era i és encara una espècie exòtica. Llorente, el pare de la nostra *renaixença*, traduïa literatura estrangera al castellà: mai no se li hauria acudit fer-ho al valencià!

*Però es llig més que mai.*

Estadísticament sí. Quantes llibreries hi havia al País Valencià fa seixanta anys? Una dotzena, en total? Crec recordar que a finals dels anys 1960, a Castelló n'hi havia una. A casa què tenia la gent? Dos devocionaris, mitja enciclopèdia i vides de sants, en castellà. Després vingué l'època de les «colecciones de clásicos», que ningú llegia tampoc. Ara hi ha més producció, més autors, més editorials, més llibreries que mai. El que és terrible és que es llegeix més en conjunt, però la proporció de gent que ho fa en valencià en aquest país és una minoria ridícula percentualment, tot i que per primera vegada representa una minoria consistent, sòlida i significativa. I que han estudiat literatura catalana. En la meua època no, llavors s'estudiava una assignatura de literatura universal i una altra de «literatura espanyola»; de vegades, al llibre de text hi havia alguna noteta a peu de pàgina que posava «literaturas regionales», i llavors el professor deia «esto déjenlo que no hace falta». També és cert que ara Lope de Vega no el llegeixen ni els que fan la carrera de filologia... Es llegeix més, doncs, però amb quin nivell de qualitat literària? No ho sé.

*Es llegeix més que mai però no es parla més, almenys percentualment.*

L'altre dia vaig anar a l'escola del meu nét, a xarrar amb uns seixanta estudiants de primer i de segon de batxiller. Tots feren intervencions molt assenyades i en un valencià correctíssim. Els vaig preguntar quants parlaven valencià a casa. Cap ni un. Què està passant? És significatiu que cap tinguera com a llengua domèstica el valencià, però també ho és que tots s'expressaren oralment i escrita en valencià de manera correcta.

*Va preguntar-los que parlaven entre ells?*

No m'hi vaig atrevir. La base de l'ús social de la llengua s'està deteriorant de manera molt perillosa. S'està convertint en una distribució en forma de pell de lleopard, a taques, amb nuclis en les comarques on més es parla.

*I no hi ha literatura sense llengua.*

O sí, mira el cas del llatí. El més estrany del cas nostre, és que s'han produït dos fenòmens simultàniament: hem recuperat una cultura sòlida en llengua pròpia i el que hauria de ser la base d'aquesta cultura es redueix. Com més es consolida el valencià com a llengua de cultura, més s'escampa el castellà com a llengua de comunicació habitual. La convivència d'aquests processos paradoxals durarà molt de temps, però no sé quant. I són dos processos difícilment compatibles. Això és especialment visible en el cas valencià, però també a Catalunya. A Girona vaig demanar un café amb llet i el cambrer no ho entenia. I estava allà escrit en la pissarreta: «café amb llet». L'educació de fons que tenen els castellanoparlants és supremacista: allà on van s'imposen. A principis dels anys huitanta vaig publicar *Població i llengua al País Valencià*, un estudi a fons de la qüestió, que mostrava que l'ús real de la llengua devia estar al voltant del 50-60%. Ara està al voltant del 30%. Estàs arribant al límit del perill.

*Alguna evolució que convida a l'optimisme?*

S'ha difós una espècie d'apreciació positiva de la llengua, que és una gran novetat. Ja ningú escriu en un diari que el valencià «es un dialecto inútil y un obstáculo para el progreso», com feien els blasquistes i companyia. Ara alguns ho

pensen però no ho diuen... excepte algun cas peculiar. També ha desaparegut en gran mesura la gent a qui li feia vergonya parlar valencià. El Tio Canya, ara, és ja un personatge per a la història perquè no correspon a la realitat. El valencià parlant típic ja no és així. Hi ha una afirmació de qualitat cultural associada amb la llengua. D'altra banda, hi ha la gent que no la parla regularment però que si t'hi dirigeixes en valencià, s'hi agafa perfectament, si no al primer intent, al segon. Tot plegat, s'estan barrejant una sèrie de fenòmens lingüístics que creen una situació complexa.

*Perquè el País Valencià és complex.*

Coneixes Itàlia? Venècia és una cosa, Llombardia és una altra, Nàpols una altra diferent. Sí, és cert que fa la distinció *lingua-dialetto* però és molt complicat... I els Balcans? Vaig participar, en nom del PEN Club Català, en unes reunions a Ohrid, Macedònia, per a intentar posar pau entre els escriptors serbis, croats, bosnians... El secretari general del PEN en aquell moment, un escriptor francès jueu d'origen rus, havia estat a Barcelona, coneixia la immersió lingüística escolar, i ho va presentar com a possible model per a països amb problemes semblants. Però un delegat estonià s'hi va negar rotundament: no contemplava que els xiquets russos acudiren a una escola en estonià «perquè llavors es pensaran que són estonians, però són russos!». Ell no podia tolerar que un rus es considerara estonià. Nosaltres, en canvi, estem acostumats al fet que la segona generació d'andalusos ja s'haja catalanitzat. Recorde també, l'any següent, un sopar amb el president i alguns ministres de Macedònia, que s'acabava de proclamar independent, després del qual ens repartiren la nova constitució del país. En l'article primer, deia que Macedònia és «la república dels macedonis», punt. Després deia que també hi havia turcs, albanesos... Imagines una Catalunya independent, amb una constitució que diguera que Catalunya és la república dels catalans però que també, a banda, hi ha andalusos, extremenys...? Veritat que no? Vols més complexitat?

*Potser perquè l'Europa occidental encara té com a únic model l'Estat homogeni identitàriament.*

Potser, però no sempre és així. Fa molt de temps vaig publicar un llibre, *Crítica de la nació pura*, que repassa el procés que ha seguit la idea d'homogeneïtat dins d'un territori: del pas de control polític a control cultural i de sobirania monàrquica a republicana i la seua concepció de la ciutadania com a conjunt uniforme, pròpia de la Il·lustració i de la Revolució Francesa. A França ha triomfat, això, però és un cas una mica especial. A Suïssa o a Bèlgica no. A Alemanya fins a cert punt. A Itàlia en teoria. A Espanya no, perquè no han sigut capaços de fer triomfar plenament un model com el francès. Mira, la visió que té molta gent de la realitat està deformada per lloc comuns, idees prèvies, prejudicis. Cal prescindir de tot això, observar molt i llavors, només llavors, traure les conclusions. La singularitat de cada cas vol dir que dins d'aquests esquemes de complexitat, el tipus del País Valencià és especial d'ací. I ja dic que n'hi ha d'altres molt pitjors. No parlem d'Àfrica o de l'Índia.

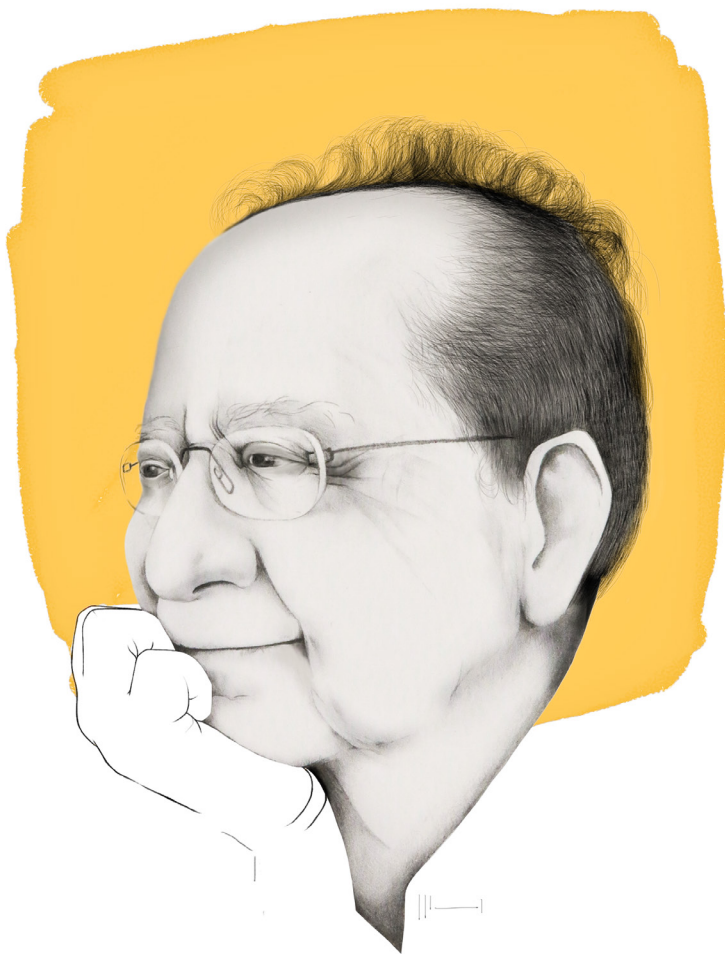
*Hem perdut capacitat d'observació?*

Absolutament. Per a tot: ara mateix, per exemple, amb la sèrie d'atemptats islamistes, hi ha qui vol fer encaixar això dins del seu esquema previ de crítica a l'imperialisme, el capitalisme, etc. Quan, en el fons i en la forma, es tracta d'un sectarisme religiós total, de judeofòbia i cristianofòbia, clar i ras, i a més explícit: Al·là és gran, i mort als infidels! M'he pres la molèstia de repassar els textos fundacionals dels Germans Musulmans i grups similars, i la propaganda gihadista, i fan afirmacions espantoses. Hi ha un cert sector de la intel·lectualitat europea a qui no li interessa allò que passa, sinó aplicar el seu esquema previ, que no es correspon en res amb la realitat.

*Què cal, doncs?*

Paciència i treball. Difusió en articles, conferències, llibres i qui puga en política, perquè jo no sóc polític, i si hi he fet alguna incursió és perquè m'han demanat que jo donara la cara i l'he donada sabent que me la trencarien. També el nacionalisme valencià (m'agrada més «valencianisme nacional») ha intentat





durant dècades aplicar una doctrina que no encaixava bé amb la societat valenciana. I és al revés: la teoria ha de ser un resultat final de l'observació de la realitat. Per exemple, voler dir sempre que parlem *català*, quan des del principi, des del segle XIV i XV, el conjunt de la societat valenciana li ha dit *valencià* a la seua llengua. Així es crea rebuig. Si tu expliques que és la mateixa llengua, encara que històricament els valencians li hem donat un nom propi... així pots guanyar adhesions i fidelitats. Filològicament, al País Valencià el problema està resolt, o no hi ha problema: observa els llibres de text, les universitats, la quantitat de llicenciats en filologia catalana, etc. A escala política i social és una altra cosa. Confondre això ens ha portat molt de disgust.

*És aquesta l'estratègia de la nova AVL, de la qual forma part?*

En bona mesura, sí: per exemple, quan va arribar el moment de definir *valencià* i *català* en el diccionari, hi va haver un *cristo* considerable. El PP es posà furiós, i volia rebentar-la per totes bandes: de fet, ja tenien una llei preparada per a suprimir l'Acadèmia i nomenar-ne una al seu gust. Perquè l'AVL havia decidit una definició que filològicament no s'aguanta però que sociològicament i políticament és útil: «Català: Llengua romànica parlada a Catalunya, així com a les Illes Balears, el departament francès dels Pirineus Orientals, el Principat d'Andorra, la franja oriental d'Aragó, la ciutat sarda de l'Alguer i la Comunitat Valenciana, on rep el nom de *valencià*». I valencià: «Llengua romànica parlada a la Comunitat Valenciana, així com a Catalunya [...] on rep el nom de *català*». En casos com aquest, pot resultar que dir allò que és més correcte filològicament, des del punt de vista sociopolític no és eficaç.

*Hi ha hagut una certa polèmica amb els models de llengua.*

L'AVL fa una diferenciació molt clara entre el que és la norma i la recomanació. Per exemple, recomanar *dos* en comptes de *dues*. En la flexió verbal *-ix*, per *-eix*. Les diferències, en tot cas, són insignificants. A més a més, normatives són les *dos/dues* formes. Una altra cosa és que l'Acadèmia considere més recomanable posar *patix* o *este* perquè crea més proximitat al parlant normal, perquè està clarament demostrat que algunes variants més *formals* poden afavorir un

distanciament, formes que fa segles que han desaparegut, no per pressió del castellà sinó per evolució natural de la llengua. Tu vas a les terres de l'Ebre i hi diuen «estos xiquets», tot i que ara amb TV3 i l'escola els han ensenyat dir «aquests nois».

*Fem un drama de la varietat?*

Exacte. Tenim por de la varietat i la varietat s'ha d'acceptar com la cosa més normal del món. El que no vull és que els valencianoparlants que queden vegem la llengua literària o culta com una cosa rara distant o estrangera. Ni que s'estenga la idea que hi pot haver una certa oposició entre «català correcte» i «valencià correcte», o alguna percepció semblant. Una cosa i l'altra, l'estranyesa i l'oposició, poden resultar nefastes.

